

Asia: VN/35922/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi sekä luonnos

Lausunnonantajan lausunto

- 1. Lausuntonne ensihoitopalveluun sisältyvien sekä ensihoitopalveluun sisältyvämmien ambulanssilla toteutettavien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun siirrosta hyvinvointialueille sisältäen ensihoitopalvelun sekä muiden kuljetusten asiakasmaksujen muutokset ja kanavointiratkaisun:**

Tällä hetkellä ensihoidon ja sairaankuljetuksen kokonaisuus on hajanainen ja aiheuttaa toistuvasti haasteita palvelun tuottamisessa sekä kustannusten jakamisessa. Kokonaisuuden kehittäminen ja selkeyttäminen on kannatettavaa. Palveluiden parempi hallittavuus johtaa parempaan palvelun laatuun sekä kustannustehokkuuteen.

- 2. Lausuntonne muista esitetyistä asiakasmaksumuutoksista (indeksisääntelymuutokset ja käyttämättä jätetyn palvelun maksun muutokset):**

Indeksikorotukset tulosidonnaisten asiakasmaksujen vähimmäiskäyttövaroihin ja tulorajoihin tulevat kuitenkin voimaan aina vuoden alusta alkaen, ja suurien asiakasmäärien vuoksi korotuksista johtuvia maksupäätöksien tarkistuksia tehdään pitkin vuotta. On huomioitava, että maksupäätöksiä tarkistetaan vähimmäiskäyttövarojen ja tulorajojen korotusten lisäksi myös maksuun vaikuttavien tulojen ja erilaisten tuloista tehtävien vähennyksien muutoksien vuoksi. Tulorajojen ja vähimmäiskäyttövarojen indeksikorotukset liittyvät näin ollen kokonaisvaltaiseen maksujen tarkistamiskäytäntöön.

Tulosidonnaisten maksujen tarkistukseen liittyvä lainsäädännön ohjaus on vielä osittain puutteellista. Asiakasmaksulaki ei nykyisin ota riittävästi kantaa siihen, miten esimerkiksi indeksikorotuksista johtuvat maksupäätöksien tarkistukset tulisi käytännössä toteuttaa.

Asiakasmaksulain tulisi jatkossa ottaa kantaa etenkin siihen, miten vuosittain tarkistettut maksupäätökset tulevat voimaan, kun päätöksiä joudutaan tekemään isolle osalle asiakkaita takautuvasti. Asiakkaiden maksut voivat joko nousta tai laskea vuosittaisten tarkistusten yhteydessä, mihin edellä kuvatusti vaikuttaa käyttövarojen ja tulojen indeksikorotusten lisäksi muun muassa perheen muuttuneet tulot ja tuloista tehtävät vähennykset.

Nykyisin eri hyvinvointialueilla on vaihtelevia käytäntöjä etenkin siinä, mistä ajankohdasta tarkistettu maksupäätös tulee voimaan. Erilaisilla tarkistuskäytännöillä voi olla asiakkaiden kannalta merkittäviäkin taloudellisia vaikutuksia, ja siksi toimiala näkee, että maksupäätösten tarkistamiseen liittyvää sääntelyä tulisi selkeyttää ja yhdenmukaistaa.

Esitetty 30 prosentin korotus käyttämättä jätetyistä palveluista perittävään maksuun on perusteltu perumatta jääneistä ajoista syntyvien kustannusten kattamiseksi. Korkeamman maksun periminen ohjaa osaltaan asiakkaita perumaan ennalta varattuja palveluita nykyistä useammin.

Edellytykset käyttämättä jätettyjen palveluiden maksujen perimiseen ovat hallinnollisesti raskaat. Jotta hyvinvointialue voi periä maksun, on sen täytettävä erilaiset tiedottamisen edellytykset. Näiden lisäksi maksun perimisen edellytyksenä on se, että peruuttamatta jättämiselle ei ole esitetty hyväksyttävää syytä, ja että hyvinvointialue on katsonut maksun perimisen kohtuulliseksi. Lain edellyttämät laajat ehdot voivat kuitenkin aiheuttaa sen, että näiden maksujen periminen voi todellisuudessa jäädä kohtuullisen vähäiseksi. Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävien maksujen perimisen hallinnollinen työ ja siitä syntyvät kustannukset vähentävät sakkomaksujen vaikutusta maksutuloihin. Käyttämättä jätetyistä palveluista perittävien maksujen osuutta hyvinvointialueiden tulokertymään tulisi tarkastella tästä syystä erityisellä harkitsevaisuudella.

3. Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista:

Yleistä

Rahoitusmallin näkökulmasta arvioinnin perusteella muutos on valtakunnallisesti kustannusneutraali. Kustannusten siirtyminen alueiden maksettavaksi korvataan korottamalla valtion rahoitusta. Alueellisesti tarkasteltuna kustannusvaikutukset kuitenkin vaihtelevat, eivätkä ole kaikilta osin kustannusneutraaleja.

Valtionrahoituksen tasoon vaikuttavat myös asiakaspalvelumaksuihin tehtävät muutokset. Maksujen lisääminen vähentää valtionrahoitusta ja maksujen väheneminen taas lisää rahoitusta. Tämä toteutetaan hallituksen lakiesityksessä esitettyjen laskelmien mukaan kustannusneutraalisti. Arvioinnissa tulee huomioida maksutuottojen lisääntymiseen liittyvä epävarmuus siitä, saadaanko maksuja perittyä asiakkailta yhtä paljon kuin valtion rahoitusta pienennetään. Poikkeuksena on maksujen enimmäismäärän sitominen hva-indeksiin, jonka ennakoidaan nostavan alueiden

maksutuloja, mutta sen vaikutusta ei kuitenkaan leikata alueiden valtionrahoituksesta. Tätä voidaan pitää kannatettavana.

Hyvinvointialuerahoituksen ollessa yleiskatteellista, tulisi laskennassa huomioida ensihoidon osalta alueen asukasmäärän lisäksi myös asukastiheys ja onnettomuustilastot.

Asiakasmaksujen perimättä jättäminen ja muut maksuhuojennukset johtavat asiakasmaksukertymän pienenemiseen, jota ei ole maksukattoa lukuun ottamatta huomioitu vaikutusten arvioinnissa.

Suunnitellun muutoksen vuoksi asiakasmaksujen laskuttaminen siirtyisi hyvinvointialueille. Asiakaslaskutuksen määrän kasvaminen ja asiakasmaksuihin liittyvien maksuhuojennusten käsittely tarkoittaisi useamman henkilötyövuoden resurssilisäystä Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla. Vuonna 2023 Helsingin pelastuslaitoksen hoitamia ensihoidon tehtäviä oli yli 60 000. Näitä vaikutuksia ei olla lakiehdotuksessa kompensoimassa hyvinvointialueille.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta Lakiesityksen mukaan asiakasmaksujen määrät sekä pitkäaikaisten palvelujen asiakasmaksuihin liittyvät vähimmäiskäyttövarat ja tulorajat sidottaisiin hyvinvointialueiden hintaindeksiin. Indeksitarkistuksien määräytyminen yhden indeksin mukaan tulisi selkeyttämään hyvinvointialueiden maksumuutoksiin liittyvää hallinnollista työtä ja seurantaa. Lisäksi siirtyminen hyvinvointialueindeksiin käyttöön mahdollistaa sen, että maksujen, vähimmäiskäyttövarojen ja tulorajojen määrät vastaisivat paremmin kustannus- ja ansiotason kehitystä. Etenkin pitkäaikaisten palvelujen vähimmäiskäyttövarojen sitominen hyvinvointialueindeksiin yhdessä vuosittain tehtävien indeksitarkistuksien kanssa voi edistää maksurasituksen pysymistä kohtuullisena ja siten maltillisesti edistää pitkäaikaisissa palveluissa olevien asiakkaiden taloudellista asemaa. Toisaalta vuosittain tehtävät indeksitarkistukset maksun määriin, tulorajoihin ja vähimmäiskäyttövaroihin tulisivat aiemman kahden vuoden välein tehtävän tarkistuksen sijaan lisäämään viranomaisten hallinnollisen työn määrää ja kustannuksia.

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu

Lakiuudistuksella laajennettaisiin maksun soveltamisalaa niin sanottuihin perheoikeudellisiin palveluihin sekä lapsen ja vanhemman välisiin tuettuihin ja valvottuihin tapaamisiin. On kannatettavaa, että laki mahdollistaa maksun perimisen entistä laajemmin ja palveluiden hukkakäytön vaikutuksia voidaan pyrkiä hallitsemaan nykyistä laajemmin. Esimerkiksi lastenvalvojan ajanvarauksista lähes 20 prosenttia jää käyttämättä. Arvioimme, että ehdotetulla käyttöönoton laajennuksella ei olisi merkittäviä vaikutuksia maksutuloihin, koska maksu kannustaa tehokkaasti käyttämään varatut ajat.

4. Edellyttääkö ensihoidon laskutustietojen käsittely muutoksia tietojärjestelmiin (esimerkiksi laskutustietojen saaminen THL:n ylläpitämästä ensihoitorekisteristä hyvinvointialueen laskutusjärjestelmiin)? Arvioi myös muutoksen toimeenpanon aiheuttamia kustannuksia.

THL:n ensihoitorekisteristä ei ole yhteyksiä nykyiseen ensihoidon laskutusjärjestelmään tai muuhun maksujärjestelmään, joten asia vaatii kehitystyötä ja rajapinnan rakentamista. Myös ensihoitorekisterin kehitystyö on kesken. Kustannusarviota tälle kokonaisuudelle ei ole. Lain voimaantulon siirtäminen vuodella vuoden 2026 alusta on välttämätöntä myös tietojärjestelmiin tarvittavien muutosten vuoksi. Todennäköisesti aika on edelleen riittämätön.

5. Minkälaisia tietojärjestelmä- ja muita muutoksia ensihoitopalveluun sisältymättömien kuljetusten laskutustietojen käsittely edellyttää? Arvioi myös muutoksen toimeenpanon aiheuttamia kustannuksia sekä toimeenpanoon tarvittava aika.

Vaikutusten arviointi on tältä osin kesken. Lain voimaantulon siirtäminen vuodella on välttämätöntä myös tietojärjestelmiin tarvittavien muutosten vuoksi. Todennäköisesti aika on edelleen riittämätön.

6. Kysymys hyvinvointialueille (mukaan lukien Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä): Millaisia sopimus- ja kilpailutusvaikutuksia esityksellä arvioidaan olevan alueellanne?

Nykyinen HUSin ja pelastuslaitoksen välinen yhteistoimintasopimus päivitetään lainsäädäntömuutosten vuoksi.

7. Onko toimialanne lainsäädännössä esteitä sille, että asiakasmaksulakiin nykyisellään sisältyvää viittausta päivähoidon maksuihin (ks. tarkemmin ehdotettu 14 b §) ei jatkossa enää laissa olisi?

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Keskeiset huomiot

Nykyinen ambulanssikuljetusten korvauskäytäntö on peräisin ajalta, jolloin toiminnassa painottui potilaan kuljettaminen sairaalaan, ja järjestelmän selkeyttäminen on sinänsä kannatettavaa. Ehdotukset asiakasmaksulain muutoksista kuitenkin lisäävät ensihoitoa tarvitsevien kustannuksia. Helsingin kaupunki korostaa, etteivät maksut saa muodostua kohtuuttomiksi tai aiheuttaa esteitä palveluiden käyttämiselle.

Hyvinvointialueille siirrettävän rahoituksen tulee kattaa todelliset kustannukset, jotka tehtävien siirrosta aiheutuvat. Vaikutusten arvioinneissa ei ole otettu huomioon kaikkien maksuhuojennusten vaikutusta asiakasmaksukertymään eikä muutoksen vaatimia hallinnollisia kustannuksia, joita syntyy esimerkiksi asiakasmaksujen perinnästä ja asiakasmaksuihin liittyvistä maksuhuojennusten käsittelyistä.

Ihatsu Jan
Helsingin kaupunki